hverandre, selv om begge ordene er korrekte på norsk i denne sammenhengen.

Per Bergsjø døde dessverre nylig, og boken er et flott minnesmerke over en av nestorene i faget i Norge. Jeg koste meg med denne letteste læreboken og anbefaler den gjerne til andre leger.

Annetine Staff

Kvinne- og barneklippen
Oslo universitetssykehus, Ullevål

Musikk som verktøy

Even Ruud, red.

Musikk i psykisk helsearbeid med barn og unge

205 s, ill. Oslo: Norges Musikkhøgskole (NMH Skriftserie), 2010. Pris NOK 300
ISBN 978-82-7853-060-3

Denne antologien omhandler musikk i psykisk helsearbeid og er del av en skriftserie om musikk og helse. Even Ruud har satt sammen en variert artikkelsamling om bruken av musikk i psykisk helsearbeid med

barn og unge, med hovedvekt på bruk av musikkterapi. Målgruppen er ikke definert, men ut fra formen går jeg ut fra at verket primært er rettet mot aktuelle faggrupper.

Derfor må profileringen av musikk som terapeutisk virkemiddel til fagmiljøer som arbeider med barn og unge, vektlegges i vurderingen av antologien. I motsetning til en del tidligere musikkterapilitteratur, som ga liten innsikt i hva som faktisk skjer i en musikkterapitime, er det i de senere årene utviklet en sterk deskriptiv tradisjon som gjør det lettere for utenforstående å forstå hvordan terapeuten arbeider. De levende beskrivelsene av musikalske samhandlinger er denne artikkelsamlingens store styrke. Samtidig er det tydelig at musikkterapiens tradisjonelle tilknytning til spesialpedagogikk og psykologi er vektlagt, selv om flere av forfatterne arbeider innen helsevesenets rammer. Blant hundretalls referanser fant jeg kun to som refererer til helsevesenets dokumentasjonskrav og vurdering av hva som virker. Integreringen av musikkterapi i et faglig team blir nokså kursorisk berørt, likeledes spørsmålet om hvordan de ulike terapeutiske metodene virker inn på hverandre og påvirker «slutsummen av virkning» på en pasient. Den raskt voksende faglitteraturen fra medisinsk vinklet musikkterapeutisk psykisk helsearbeid med barn og unge glimrer med sitt fravær.

Forfatterne styrker forståelsen av hvor

viktig musikk er for mennesker i hverdagen for å regulere følelser, styrke kommunikasjon og bygge identitet hos utsatte grupper, og de gir en ny forståelse av hvordan praksis bygges opp. Samtidig gir de få føringer for faglig integrering av musikkterapi i psykisk helsevern. Jeg håper derfor at et senere skrift fra samme senter kan inkludere medisinske perspektiver og faglitteraturen som presenterer musikk også i helsevesenets rammer. Jeg håper også at musikkterapeutiske verker som beveger seg innen helsevesenets rammer, i fremtiden viser større interesse for helsevesenets vektlegging av evaluering av effekt, slik at faglig dialog rundt terapeutisk bruk av musikk for utsatte grupper kan utvikle musikk til et stadig mer presist terapeutisk verktøy innen psykiatri og psykisk helsevern. Tross de manglene jeg har påpekt, gir denne artikkelsamlingen et viktig bidrag til den voksende faglitteraturen om musikkterapiens muligheter som supplerende behandlingstiltak.

Audun Myskjå

Senter for livshjelp
Ski

Solid om deltakende observasjon

Katrine Fangen

Deltakende observasjon

2. utg. 300 s. Bergen: Fagbokforlaget, 2010.
Pris NOK 399
ISBN-978-82-450-1001-5

Læreboken *Deltakende observasjon* foreligger i ny og utvidet utgave. Forfatteren, Katrine Fangen, er sosiolog med bred forskningsbakgrunn. Hun er tilknyttet Universitetet i Oslo og leder et større EU-prosjekt om inkludering og ekskludering av innvandrere i Europa. Målgruppen er studenter, stipendiater og forskere som benytter deltakende observasjon som forskningsmetode. Deltakende observasjon, også kalt etnografi, assosieres gjerne med fag som antropologi og sosiologi, men innen medisin er det en økende interesse for metoden (1). Et overordnet formål med deltakende observasjon er å studere og beskrive hva individer sier og gjør i sammenhenger som ikke er strukturert og styrt av forskeren.

Gjennom de 14 kapitlene introduserer forfatteren metoden og dens historiske utvikling og går gjennom praktiske tips, etiske problemstillinger og spørsmål knyttet til analyse av observasjonsdata og publisering. Teksten er godt forankret i kilder, noe som gjør at den ikke blir en oppskriftsbok, men en tekst som innbyr til refleksjon. Fangen er teoretisk bredt orientert og gjør det tydelig for leseren at deltakende obser-

vasjon er i utvikling og rommer ulike retninger. I tråd med dette er det lagt til omtaler, bl.a. av webetnografi og forskning med basis i ulike lokaliteter. Teksten byr på en rekke illustrerende eksempler fra Fangens egne og andre forskeres studier. Hvis man leser fra perm til perm, blir det en del repetisjon av hva disse eksemplene dreier seg om. Kanskje det hadde vært en idé å presentere kjerneeksemplene i noe mer fylde i innledningen? En ting må rettes opp i senere utgaver: REK betyr ikke «Rådet for medisinsk etikk» (s. 192), men står for «Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk».

Deltakende observasjon er velskrevet og oppdatert. Leseren får en solid innføring i deltakende observasjon som forskningsmetode. Deltakende observasjon er krevende og stiller store krav til forskeren, og Katrine Fangen evner å fremstille metodens muligheter og utfordringer på en god og instruktiv måte. Det er mye å lære om kvalitativ forskning generelt, og jeg anbefaler derfor boken til alle som planlegger eller som gjennomfører kvalitative forskningsprosjekter innen medisin og helsefag.

Jan C. Frich

Avdeling for helseledelse og helseøkonomi
Institutt for helse og samfunn
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Reeves S, Kuper A, Hodges BD. Qualitative research methodologies: ethnography. *BMJ* 2008; 337: a1020.

Funksjonshemning, sårbarhet og den psykoanalytiske annerledesheten

Julia Kristeva, Eivind Engebretsen, red.

Annerledeshet

Sårbarhetens språk og politikk. 293 s, tab, ill.
Oslo: Gyldendal Akademisk, 2010. Pris NOK 389
ISBN 978-82-05-40078-8

Den bulgarsk-franske intellektuelle Julia Kristeva har ledet Det nasjonale råd for funksjonshemning i Frankrike og ble tildelt Holbergprisen i 2004. Det danner bakgrunnen for at to av hennes tekster

innleder en bok om funksjonshemning og annerledeshet på norsk.

Forfatterne av de 11 norske bidragene anvender og reflekterer over Kristevas perspektiver på en rekke konkrete områder, som

utdanning, profesjonell og privat omsorg, integreringspolitikk og mye mer. Kristevas grep er gjennom språkanalyse og erfaring fra psykoanalyse å avdekke underliggende og låsende strukturer. Hun gir oss redskaper til å tenke *på* de begrepene vi til daglig tenker *med*. Og denne boken handler om begreper og ikke om mennesker. Det er dens styrke, men også dens svakhet.

Kristeva mener vi må gå ut over tradisjonelle måter å tenke på funksjonshemming på. Barmhjertighetens tilnærming har sin begrensning fordi den lett gjør funksjonshemmede til ofre. Tilsvarende er det problematisk å presse funksjonshemmede inn i rollen som ressurs, fordi også den bygger på et individuelt orientert ytelsesideal som definerer *funksjon* og dens *hemning*. Vi må ifølge Kristeva over til sårbarhetens politikk, som er en fellesskapets og samhandlingens politikk. Funksjonshemmede utfordrer oss fordi de minner oss om en grunnleggende sårbarhet som er felles for alle mennesker. Funksjonshemmede kan derfor bringe oss tilbake til noe allment og, gjennom å lære oss å gjenkjenne vår felles sårbarhet, skape rom for fellesskap, forståelse, oppmerksomhet og solidaritet.

Boken er skrevet for masterstudenter i spesialpedagogikk, sosialt arbeid, sosialpolitikk, helsefag og rehabilitering, men kan være av interesse for alle som arbeider med funksjonshemming og ulike former for annerledeshet i helsevesenet. Den har et nyttig innledningskapittel, hvor man gir en innføring i Kristevas tenkning og hvordan den anvendes i de ulike kapitlene.

De norske bidragsyterne forholder seg aktivt til Kristevas tenkning. Dette skaper en god sammenheng for leseren, til tross for enkelte gjentakelser og kapitlenes sprikende tematikk som spenner fra Ibsens *Lille Eyolf* til *frihetens* og *likhetens* filosofihistorie.

Er så dette et nytt opplysningsprosjekt som kan revolusjonere tenkningen om funksjonshemmede, slik Kristeva og flere av medforfatterne hevder? Dersom vi skal bedømme ut fra Kristevas bidrag, er det vanskelig å se at man når målet. Kristeva henger fortsatt fast i defekttenkningen, som er dominerende på feltet. De store vyene og de pompøse ordene synes godt avsondret fra funksjonshemmedes hverdag og gjør at teorien kan virke fjern og arrogant. Dette på tross av at hun har førstehåndskjennskap gjennom en sønn med en nevrologisk funksjonshemming. Selv grunnleggende og viktige poeng står i fare for å drukne i hva mange vil oppfatte som ordspill og retorikk.

De norske bidragene er langt mer jordnære og konstruktive. Engebretsen og Solvangs innledning inneholder også en treffende kritikk av Kristeva, som setter hennes tekster i perspektiv. Den viktigste kritikken og korrektsen kommer likevel fra Jan Grue, som i sitt kapittel klokt påpeker at Kristeva (og mange andre) «snakker om annerledesheten, verken *som* eller *med* den» og at det

kan være stigmatiserende for funksjonshemmede å bli gjort til metafor for den universelle sårbarheten.

Etter 293 sider er det fortsatt uklart for meg hva som er «programmet» for sårbarhetens politikk. Det kan være fordi boken har et dekonstruktivt mål: Den vil «uroe og destabilisere begreper», mer enn å bygge opp eller skape noe nytt. Når det ikke plager meg, er det fordi flere av bidragene er både jordnære og konstruktive og peker mot mer fruktbare måter å leve sammen på, funksjonshemmet eller ikke.

Bjørn Hofmann

Høgskolen i Gjøvik og Universitetet i Oslo

Mestre angst på ti uker

Robin Dynes

Angstmestring

Et tiukers gruppetilbud. 246 s., ill. Vegårshei: Fredrik forlag, 2009. Pris NOK 312
ISBN 978-82-92603-02-4

Målgruppen er helse- og sosialarbeidere som sosionomer, ergoterapeuter, sykepleiere og andre som ønsker å hjelpe mennesker med å mestre angst. Det er først et kort innledende kapittel om angst-

mestringstrening generelt, som følges opp av de neste kapitlene hvor forfatteren beskriver den enkelte samlingen i et tiukers gruppeprogram. I tillegg kommer skjemaer for forhåndsintervju, angstvurdering og gruppeevaluering. Program for det enkelte møtet og informasjonsark er også vedlagt elektronisk på en CD.

Dette er først og fremst en praktisk håndbok, nærmest en manual, og ikke en lærebok om angst og angstlidelser. I det første av gruppemøtene fokuserer forfatteren likevel på informasjon og forståelse av angstproblemer. Selv om mye av informasjonen her er korrekt, er dette kanskje likevel det svakeste leddet. Kunnskapen om angst er presentert på en litt rotete måte og preges av lite oppdaterte kilder.

Gruppeprogrammet som Dynes presenterer, bygger på kognitiv atferdsterapi, en metode som regnes som den mest effektive ikke-medikamentelle behandlingsformen for angstproblemer. Hvert møte har fokus på ett nytt tema, slik som avspenningsteknikker, feiltolkninger, angstfremkallende situasjoner og problemløsning, som alle har et her-og-nå-fokus på angstmestringen. I tillegg inkluderer forfatteren tema som effektiv kommunikasjon, selvhevdelse, livs-

endringer, livsmål, planlegging av tid, støttenettverk og livsstil, dvs. tema med et mer forebyggende perspektiv. For hvert møte beskriver han målet med samlingen og programmet for dagen med tidsangivelse for hvert punkt. Han gir konkrete anbefalinger om gjennomføringen av de enkelte punktene. Egne infoark med punktvis informasjon og plass til egen notater er utarbeidet for utdeling i gruppen. Arkene blir brukt både i møtene og for hjemmeoppgaver.

Gruppeprogrammet later til å være godt gjennomarbeidet og bygger på forfatterens omfattende erfaring med slike grupper. Den tematiske oppbyggingen er både logisk og godt faglig fundert. Strukturen er tydelig og rådene om gjennomføring praktiske. Skal man gjennomføre et slikt gruppeprogram, bør man nok likevel ha mer omfattende kunnskaper om angstproblematikk og gruppebehandling generelt enn det forfatteren gir.

Forfatteren beskriver godt en effektiv metode for gruppebehandling av ett av de vanligste psykiske helseproblemene i befolkningen. Jeg anbefaler derfor boken.

Ingvar Bjelland

Klinikk psykisk helsevern for barn og unge
Haukeland universitetssykehus

Mestring av øyeblikket

Martin Boroson

Å mestre øyeblikket

Meditasjon på sekundet. 160 s.
Oslo: Cappelen Damm, 2010. Pris NOK 269
ISBN 978-82-02-30791-2

Dette er en av mange korte bøker om stress og stressmestring, og målgruppen er bred: alle som er interessert i, og påvirket av stress. Boken er innbundet og lettlest, men ikke illustrert. Forfatteren presenterer puste- og oppmerksomhets-

øvelser som tar kort tid, for eksempel pusteøvelsen på ett minutt. Han trekker på forskjellige meditasjonsteknikker og filosofier og bygger opp forståelse av pusteteknikker og nærværende oppmerksomhet over åtte kapitler. Forfatteren fokuserer på hvordan være til stede i øyeblikket. Boken kan kategoriseres som (nok en) håndbok om hvordan mestre stress. Den er godt og komprimert skrevet, såpass at man nok kan lese den flere ganger.

En del formuleringer er treffende: «Moderne teknologi ga løfter om å spare